

TARİH ÖĞRETİMİNDE TARTIŞMALI VE HASSAS KONULAR

Ian Phillips*

Giriş

Bu bölüm tarih öğretiminin tartışmalı ya da hassas konular olarak tanımlanan bir boyutunu ele almaktadır. Bu özel “tarihler” örneğın öğrencileri insanlığın işlediğı en kötü edimlerle karşı karşıya getirmek suretiyle ele alınabilir. Birleşik Krallık'ta bu genellikle öğrencilere Yahudi Soykırımı ile Atlantik ötesi köle ticaretinin öğretilmesi bağlamında ele alınmaktadır. Tarihin böylesi korku dolu bölümlerinin öğretilmesi neredeyse evrensel olarak ilgi çekici bulunmasına karşın, Yahudi soykırımı ve köle ticaretinin öğretilmesinde konunun sadece yaşanmış zulümlerin listelenmesi şeklinde ele alınması gibi risk söz konusudur. Dolayısıyla öğretmenler amaçları hakkında oldukça net olmalıdırlar ve şu soruların cevaplarını açık bir şekilde ortaya koymalıdırlar: Bu konuları neden öğretiyorum? Yahudi Soykırımı ve Köle Ticareti'ni ele alan derslerle öğrencilerin ne tür kazanımlar elde etmelerini umut ediyorum?

Tarih farklı açılardan da tartışmalı olabilir. İlerleyen bölümlerde özellikle Britanya bakış açısından hareketle, her geçen gün değişen ve farklılıkları içeren Britanya toplumunun tarih öğretmenlerini Haçlı Seferleri ve İslam tarihi gibi konulara daha bilgilendirici ve karşı tarafı anlayan bakış açısıyla yaklaşmaya nasıl zorladığına değinilecektir.

Son olarak ise öğretmenlerin tartışmalı ya da hassas konuların öğrencilere aktarılmasındaki rolü üzerinde durulacaktır. Bu daha karmaşık boyutları olan bir husustur. Burada çok kültürlü çevrelerde tarih öğretmenliği yapan ve tartışmalı bir tarih öğretmek durumunda olan Kuzey İrlandalı öğretmenlerin deneyimleri üzerinde durulacaktır.

1. Tarih diğer derslerden neden daha farklıdır?

Tarih öğretmenlerinin karşılaştığı en önemli problemlerinden birisi diğer insanlara kendi alanlarının nasıl ve neden önemli ve gerekli olduğunu ispatlamaktır. Tarih bazıları tarafından modern dünyanın yaşama ve çalışma koşulları göz önüne alındığında gözde mesleklere yönelik derslere oranla

* Edge Hill Üniversitesi, İngiltere

daha önemsiz görülebilmektedir. Diğer bazıları için ise tarih artık günümüzle ilgisi kalmamış ya da unutulması çok daha iyi olacak konuları ele alan ve yenilikçi olmayan (hep geçmişle ilgili dolayısıyla geri kalmış) bir derstir. Bu sebeple tarih öğretmenlerinin okul dersleri içinde tarihin rolünü, statüsünü ve pozisyonunu iyi bir şekilde meşrulaştırabilmek gibi ek bir sorumlulukları vardır. Bu Birleşik Krallık'ta üniversiteden ilkokula kadar her seviyeden tarih eğitimcisinin halen kendini içinde bulduğu bir tartışmadır. 2007 yılında öğretim programlarından sorumlu Birleşik Krallık'ın Talim Terbiye Kurulu Başkanı (*the Curriculum and Qualifications Authority*) Mick Waters, yeni öğretim programlarını öğretmenlere ve eğitim camiası dışındakilere "satmaya" çalışırken, 21. yüzyıl öğretim programlarına dair kendi vizyonunda okulların çocukları yeni yüzyıla iyi bir şekilde hazırladıklarını göstermeleri kaydıyla çeşitli ders öğretim programlarının çok önemli olmadığını belirtmiştir. Mick Waters çağdaş bir öğretim programının sağlaması gereken özellikleri şu başlıklar altında ele almıştır:

- Zor konuları ele almalı
- Kişi ve topluma etki etmeli
- Tartışmalı konulardan kaçınmamalı
- Duygu ve ilişkilerle ilgilenmeli
- Genç insanlara korkularıyla yüzleşmeleri için yardım etmeli
- Olayları farklı bakış açılarından görebilmeli.
- Farklılıkları içermeli

Genellikle bu tür söylemler söylendikleri anda unutulurlar. Ancak bu satır başları İngiltere'deki mevcut öğretim programlarının genel amaç ve hedefler bölümüne de yazılmak suretiyle resmi belgelere girmiş durumdadır. Bu fikirleri alıp tarih dersinin okul eğitiminde neden bu yüzyıl için anlamlı ve gerekli olduğunu açıklayan bir paragraf oluşturmak mümkündür.

"Tarih kişi ve toplumları bir bütün olarak etkileyen zorlu konuları ele alan bir derstir. Tarih tartışmadan kaçınmaması gereken bir derstir. Yahudi soykırımı ve köle ticareti gibi konular duygular ve ilişkilerle ilgilidir. Eğer tarih iyi bir şekilde öğretilirse genç insanların korkularıyla yüzleşmelerine ve onların daha bilgili ve anlayışlı olmalarına yardım eder. Tarih özellikle genç insanların olayları farklı bakış açılarından görmelerini sağlar. Bugünün toplumu oldukça farklıdır ve içinde yaşadığımız ve farklılıkları içeren bu toplumun genç insanlar tarafından anlaşılması daha önce hiç olmadığı kadar önem kazanmıştır."

Görüldüğü gibi tarih çok çabuk bir şekilde 21. yüzyıl açısından ilgili bir

ders haline gelmiştir. Tarih meşru bir şekilde tartışmalı konular üzerine odaklanıp, genç insanların karmaşık dünyayı anlamalarına yardımcı olur ve onları tartışmalı konuları tarafsız ve dengeli bir şekilde incelemelerini sağlayacak entelektüel araçlarla donatır. Tarih öğretmenlerinin görevini basit bir şekilde geçmişin olaylarını aktarmaktan öteye daha kapsamlı bir hale getiren böylesi bir yaklaşım da kendi içinde başarılması zor ve tartışmalı bir durum olarak görülebilir. Tarih öğretmenlerinin belli konuları öğretmeleri ya da kullandıkları öğretim yöntemleri tehlikeli, partizanca ya da oldukça politik bulunabilir. Duygusal yönü ağır basan ya da hassas konuların öğretiminin önemli bir yönü, öğretmenlerin rolüyle ilgilidir. Fakat bu rolü ele almadan önce duygusal, hassas ya da tartışmalı tarihten ne kastedildiğini belirlemek gerekecektir.

Mart 2007'de İngiliz Tarih Derneği, Eğitim Bakanlığı (DfES) için kısa adı *TEACH* olan *3-19 Yaş Grubuna Duygusal ve Tartışmalı Tarih Öğretmenin Zorlukları ve Fırsatları* başlıklı bir rapor hazırlamıştır (¹<http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/RW100.pdf>)². Okunmaya değer olan bu rapor İngiltere'deki tarih öğretmenlerinin bahsi geçen konuları derslerinde nasıl ele aldıkları işleyen birçok vaka çalışmasını içermektedir. *TEACH* raporunun duygusal ve tartışmalı tarih tanımı yeterince kapsamlı olmamasına rağmen belirgin bir bakış açısına sahiptir.

Tarih eğitimi insanların geçmişte bir kişi ya da grup tarafından gerçekte ya da algıda haksızlığa maruz bırakıldığı durumlarda duygusal ve tartışmalı bir hale gelmektedir. Bu durum aynı zamanda okulda anlatılan tarihle evde/toplumda ya da diğer tarihçiler tarafından anlatılan tarih arasında farklar olduğunda da meydana gelebilmektedir. Bu tür konular ve anlatılardaki farklılıklar belli eğitim kurumlarında öğrencilerde güçlü yankılar bulmaktadır. (HA, 2007: 3)

Rapor okununca bir takım tarihi olayların öğretilmesinin neden ve nasıl zor olduğu gibi hususlar açıklık kazanmaktadır. Ancak raporun ortaya koyduğu tanım sınırlayıcıdır ve bunu tartışmanın odağında yer alan konuların doğasından anlamak mümkündür. Öğrencileri acımasızlık, adaletsizlik ve zalimlikle yüzleşmeleri için zorladığımız durumlarda konular duygusal ve tartışmalı bir hale gelmektedir: Buna en açık örnek Yahudi Soykırımı ile Atlantik aşırı Köle Ticareti'dir. Tarih ırkçılık, terörizm ve İslam korkusu gibi geçmiş olayların mevcut toplumsal problemlerle ilişkilendirildiği durumlarda da duygusal ve tartışmalı olabilir. Yahudi Soykırımı ve Atlantik Köle Ticareti gibi konular çocukların insanların gerçekleştirdiği zalimlikle yüzleşmeleri açısından zorlayıcı ve sonuçta da üzüntü ve stres verici olabilirler. Ancak

mevcut toplumsal problemlerle ilişkili ya da mevcut görüş ve fikirlere meydan okuyan bir takım tartışmalı konuları ele almak nispeten daha zordur. Birleşik Krallık'ta terörizm öteden beri değinilmesi zor ve tartışmalı bir konudur. 1980 ve 1990'larda Okullar Tarih Projesi'nin 14-16 yaş grubu için hazırladığı öğretim programını takip eden öğrenciler günümüzdeki önemli olayların tarihsel kökenlerini inceleyen çağdaş çalışmalar adlı bir üniteyi de işlemişlerdir. Bu ünite kapsamında Çin ya da Avrupa Birliği'nin genişlemesi gibi konular da çalışılabilecekken, okulların büyük bir çoğunluğu Arap-İsrail itilafının kökenleri ile Kuzey İrlanda'daki çatışmalı durumu işlemeyi tercih etmiştir. Bu iki modülün okutulmasıyla ilgili olarak Okullar Tarih Projesi (SHP) Direktörü Chris Culpin çocuklara terörizmin öğretilmesi ile IRA'nın propagandasının yapılmasını savunduğu gerekçesiyle özellikle sağ basın tarafından oldukça sık bir şekilde saldırıya uğramıştır.

Okullar Tarih Projesi son yıllarda aynı oranda tartışmalı konuları içeren yeni tarih modülleri geliştirmiştir. Bunlardan bir tanesi özel olarak terörizme odaklanmaktadır ve tarih öğretmenleri ile öğrencilerine çağdaş dünyayı doğrudan ilgilendiren bir konuyu objektif bir şekilde inceleme imkânı vermektedir. Bu modül sadece çocukların sorularına cevap vermeye ve onları terörizmin doğası ve sebepleri hakkında bilgilendirmeye çalışmasına rağmen Okullar Tarih Projesi çocukların zihinlerini el-Kaide'nin propagandasıyla doldurduğu gerekçesiyle aynı muhafazakar basın tarafından saldırıya uğramaktadır³. Okullar Tarih Projesi'nin önceki direktörü Chris Culpin'e yöneltilen eleştiriler bir kaç bakımdan oldukça ilginçtir. Etkili bir sağ görüşlü ya da muhafazakâr gazete olan *The Daily Mail*, İngiliz ortaöğretim kurumlarında İngiliz öğrencilere hangi konuların öğretilmesi gerektiği hususunda esnek olmayan görüşlere sahiptir ki bu kolayca tahmin edileceği üzere Britanya tarihi ile Britanyalı kahramanlardır. El-Kaide'nin öğretilmesi bir bakıma vatansever olmayan bir eylem olarak görülmektedir. Ancak diğer yandan bu karşı çıkış bazı/birçok/tüm tarih öğretmenlerinin sol görüşlü ve muhtemelen yıkıcı insanlar olduğuna inanmış *the Daily Mail* gazetesinin tutumunu gözler önüne sermektedir. Tarih ve tarih öğretmenleri hakkında böylesi tutucu fikirlerin varlığı pek çok toplumda tipik bir durumdur. Birleşik Krallık'ta oluşan kızgınlık göreceli olarak yatışmış durumdadır. Bunda "bizim" tarihimizin nispeten tartışmalı olmayışı da rol oynamıştır. Britanyalı tarih eğitimcileri olarak yenilikçi tarihçilerin aşağıdaki makalede de görüldüğü gibi ulusal mitlere meydan okumasına oldukça aşınayızdır:

Britanya Savaşı Kraliyet Hava Kuvvetleri tarafından değil, Kraliyet Deniz Kuvvetleri tarafından kazanılmıştır. Askeri tarihçiler, günümüzde hayatta olan askerlerin öfkeli karşı çıkışlarına rağmen Alman işgalcileri 1940 yılında Hava

Kuvvetlerinin püsküren volkan ile kasırğa vari saldırılarının engellediği mitini yıkmışlardır. *History Today* adlı aylık dergide belirtildiği üzere Nazi istilasası ile Britanya arasında duran güç Kraliyet Donanması idi.

Daily Telegraph Gazetesi 24 Ağustos 2006⁴

Bu gazete makalesi, saygı gören bir akademik yayın olan *History Today*'de Britanya Savaşı döneminde Kraliyet Donanmasının oynadığı rolü inceleyen bir esere göndermede bulunmuştur. Makale ortaya güzel bir hikâye çıkarmıştır ve gazeteye gönderilen birçok mektuptan sonra bu hikâye ortadan kaybolmuştur. Tarihin halen tartışmalı olduğu diğer uluslarda, bu tartışmalar aşağıdaki makalede gösterildiği gibi tarihsel objektifliğe ve bunun bir sonucu olarak da tarihçinin araştırma, düşünme ve yazma özgürlüğüne bir tehdit oluşturmaktadır.

Seçkin Britanyalı tarihçi Orlando Figes silahlı polislerin Sovyetler Birliği'ndeki baskıyla ilgili çok sayıda dokümanın yer aldığı bir arşive el koymaları sebebiyle dün Rus yetkilileri "Stalinist rejimi geri getirmekle" suçladı. Londra Üniversitesi, Birkbeck Koleji Tarih Profesörü olan Figes, bir Rus insan hakları organizasyonu olan Memorial'a yönelik düzenlenen bu baskını kınadı. Ayrıca polisin kendisinin son kitabı olan ve Stalin Rusya'sındaki aile yaşamını ele alan, *the Whisperers*'de kullandığı materyallere de el koyduğunu söyledi.

The Observer Gazetesi 7 Aralık 2008⁵

Tarihin daha az tartışmalı olduğu durumlarda bile tarih öğretmenleri diğer derslerin öğretmenlerinin karşılaşmadığı problemlerle karşı karşıyadırlar. Matematik öğretmenlerinden bile matematik müfredatın şans eseri, kazara ya da yapay bir şekilde tüm sosyal problemlerle ilgisini göstermesinin beklenebildiği bir ortamda tarih öğretmenleri için zorluğun nerede olduğu kolaylıkla görülebilir. *Guardian*'da TEACH raporuyla birlikte çıkan kısa yazı raporun yazarları tarafından tespit edilmiş problemleri en iyi şekilde özetlemekteydi. Bu makalenin başlığı "okullar Yahudi Soykırımı derslerini bıraktılar" şeklindeydi ve yerel halkın hassasiyetleri ile önyargılarının tarih öğretim programındaki belli konuların işlenişini nasıl etkilediğini tartışıyordu. Bu makaleyi gazetenin web sitesinden indirerek okumak bu konudaki düşünceleriniz için bir başlangıç noktası olması açısından faydalı olacaktır.

2. Öğretmenin Sınırları: Alan Bilgisi ve Öğretmen Özgüveni

Birleşik Krallık'ta bir takım hassas ve tartışmalı konular 2000 yılından itibaren öğretim programlarında yer almasına rağmen, 2008'de gerçekleştirilen

en son değişikliklerle birlikte hassas ve tartışmalı olarak düşünülebilecek konulara çok daha fazla vurgu yapıldığı görülmektedir. Örneğin, yeni öğretim programında Yahudi Soykırımı, Haçlı Seferleri başta olmak üzere İslam tarihinin çeşitli yönleri ile Siyahların tarihi ele alınmaktadır. Birleşik Krallık'ta İslam tarihini öğretmek özellikle 11 Eylül sonrası dünya açısından düşünüldüğünde açıkça karmaşık ve zordur. Özellikle Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerde öğretmenler İslam tarihi anlatma noktasında ya kendilerini rahat hissetmeyebilirler ya da kendilerini bilgi açısından yetersiz görebilirler. Aynı şekilde "İslam'ı yanlış öğretmek" suretiyle geniş toplum kesimlerini üzme ya da incitme de istemeyebilirler. Bu hususların bir kısmı daha önce de belirtildiği gibi Tarih Derneği tarafından 2007'de basılmış olan TEACH raporunda vurgulanmıştır⁶. Ve yine yukarıda belirtildiği gibi *Guardian* gazetesi bu raporda tespit edilen problemleri şu şekilde yansıtmıştı: "Okullar Yahudi Soykırımı derslerini bıraktılar". Böylesi durumlarda karşımıza çıkan ilk problem tarih öğretmenlerinin tartışmalı konuları ele almada göstereceği öz güvendir.

Öğretmenlerin basitçe tartışmalı konuları anlatmak hususunda kendilerini rahat hissetmeleri gerektiğini söylemektense, onların bu tarz tartışmalı konuları ele almaları ya da tarihe tartışmalı bir şekilde yaklaşmalarıyla ne elde etmeyi umduklarını düşünmek daha anlamlı olacaktır. Mesleki bir dergi olan *Teaching History*(*Tarih Öğretimi*) bir sayısının tamamını, öğretmenlerin hassas ve tartışmalı konuları öğretirken karşılaşacakları zorluklara ve imkânlarla ayırmıştır. Bu derginin "*Diversity and Divisions*" (*Çeşitlilik ve Bölünme*) başlıklı sayısı bu konular aracılığıyla tarihsel sorgulama ve etkinliklerin nasıl yapılabileceğini görmek açısından iyi bir başlangıç noktası olacaktır. İslam Tarihini Birleşik Krallık'ta öğretmek yukarıda da değinildiği gibi çok kolay olmayabilir ve bu bağlamda Nicholas Kinloch⁷ tarafından yazılmış makale yerinde bir uyarıda bulunmaktadır: "11 Eylül olayını takip eden haftalarda anlaşılır bir çabayla pek çok okulun Orta Doğu'daki güncel olaylarla ilgili yoğunlaştırılmış dersler başlatması, İslam'ın Batı'ya, Batı'nın da İslam'a karşıymış gibi gösterme riski taşımaktadır". Böylesi bir çaba bir açıdan öğrencilerin içinde yaşadıkları dünyayı anlamaları için tarih dersinin sunduğu bir fırsata örnektir. Aynı zamanda basit açıklamaların bazen daha büyük sorunlara meydan vereceğini göstermektedir. Bariz bir şekilde farklı okullarda farklı zorluklar bulunmaktadır. Sadece beyaz tenlilerin yaşadığı bölgelerdeki tarih öğretmenleri İslamofobik, ırkçı ya da her ikisinin birden beslediği basmakalıp görüşlerle karşılaşabilmektedirler. Müslüman öğrenci sayısının çok olduğu okullarda bu konu öğrencilerin kendilerini yalıtılmış ya da ırkçılığa maruz kalmış hissetmelerine yol açabilir. *Guardian* gazetesinde çıkan makalede ortaya konan bir hususta dikkate değerdir. Bu makalede belirtildiğine göre

bir okul Haçlı Seferlerini anlatmayı yerel bir camide anlatılanlarla okulda anlatılanların uyuşmaması nedeniyle terk etmiştir. Bu gibi zorluklar tarih öğretmenlerini haklı olarak bu tür konulara nasıl yaklaşmaları gerektiği noktasında kaygılandırmakla birlikte bu tür konular doğrudan öğretilir. *Teaching History* dergisinin aynı sayısında, Manchester'daki *Abraham Moss* Okulunda öğretmenlik yapan Alison Stephen⁸ (2005), 11. sınıfta Arap-İsrail çatışmasını nasıl öğrettiğini açıklamaktadır. *Abraham Moss* Okulu etnik olarak oldukça çeşitli bir öğrenci profiline sahip olmakla birlikte öğrencilerin yüzde 60'ı Müslümandır. Bu okuldaki tarih zümresi öğrencilerin kendi kökenleri ile geleneklerini önemseyen ancak aynı zamanda öğrencilerinin başkalarının görüş ve inançlarını da anlamalarını sağlamaya çalışan bir tarih öğretimi yaklaşımı benimsemektedir (Stephen, 2005: 5). Basmakalıp bakış açısı bize günümüz koşullarında Arap-İsrail çatışmasını anlatmanın riskli olduğunu söyleyebilir ancak Stephen'in makalesinde kullandığı öğrenci yorumları bize bu konunun anlatılmasının sağlayabileceği faydalara kanıtlar sunmaktadır. Örneğin;

“Kriz günümüzde de halen devam etmektedir... gelecek hakkında konuşabilmek için öncelikle olayın geçmişini bilmemiz gereklidir”

ve

“Artık bu çatışmayla ilgili bir sohbete katılmak hususunda kendime daha çok güveniyorum”. (Stephen, 2005: 5)

Bu yorumlar iyi bir tarih öğretimi deneyiminin öğrencilere neler kattığını, onların çevrelerinde olup biteni ve kendileriyle ilgili olan konuları algılama becerilerinin gelişmesinde ne denli etkili olduğunu ortaya koyan oldukça faydalı örneklerdir. Bu makale aynı zamanda yetişkinlerle öğrencilerin algılarının bazen beklenmedik şekillerde farklılaşabileceğini göstermektedir. Klasik akıl Yahudi göçmenlerin 1930'larda Filistin'e akın etmelerinin farklı toplumlar arasındaki düşmanlığı tetikleyen bir faktör olarak ortaya koyacakken, Alison Stephen'in bu husustaki gözlemi dikkate değerdir:

“İlginç tutumlarla karşılaştım. Örneğin, Arap'ların Yahudi göçünden duydukları korku hepsini şaşırtmıştı. Öğrencilerin çoğu göçü olumlu bir şey olarak görmekteydi ve Arap'ların ekonomik ve politik kaygılarını anlamakta güçlük çektiler.” (Stephen, 2005: 6)

Arap-İsrail çatışmasıyla ilgili olan bu dersin nasıl işlendiğini anlamamız nispeten zor olabileceğinden *Teaching History*'nin aynı sayısındaki Alan McCully tarafından yazılan başka bir makaleye daha geniş açıklamalar için başvurulabilir. Alan McCully uzun yıllardır Kuzey İrlanda'da yaşanan sorunlara

karşı genç insanların değişen tutumlarını araştırmaktadır. Kuzey İrlanda'daki toplumsal tarih taraflıdır ve Katolik ve Protestan grupların birbirinden oldukça farklı tarih anlatıları vardır. Ancak bu makalede Kitson ve McCully (2005) Manchester'da çok etnikli bir okulda öğretilen tarihe yönelik öğrenci tutumlarını ele almıştır: Öğrencilerin çoğu popüler kaynaklarda ve özellikle de kendi toplumsal grupları içinde karşılaştıkları tarihin genellikle yanlı ve parçalı bilgilerden oluştuğunun ve bu bilgiye sıkça politik bir motivasyonun eşlik ettiğinin farkına vardıklarını göstermişlerdir. Buna karşın okuldaki tarih dersleri popüler tarihten farklı, daha kapsamlı, objektif ve çoklu bakış açısına sahip özellikleri sebebiyle neredeyse evrensel olarak düşünülmektedir. Öğrenciler okuldaki tarih derslerine daha fazla değer vermişlerdir ve bilinçli bir şekilde onun toplumsal etkilere karşı daha dengeli bir alternatif sunacağını düşünmektedirler. Denklem diğer bir yönü daha olduğu için burada ortaya konan bazı hususların önemine daha sonra değinilecektir. Kitson ve McCully'nin makalesi öğrencilerin görüşlerini incelemenin ötesine geçip öğrencilerin nasıl olup da görüşlerini böyle net bir biçimde ifade edebildiklerini anlamaya çalışmıştır. Bunun sebebi eğitimidir, daha doğrusu özel bir eğitim biçimidir. Makale tarih öğretmenleri arasındaki bir takım tutumları ele almaktadır ve bu tutumları, kaçınanlar, durumu kurtaranlar ve risk alanlar olarak sınıflamıştır⁹ (Tablo 1).

Tablo 1. Kaçınan, Durumu Kurtaran ve Risk Alan (Kitson ve McCully, 2005)

Kaçınanlar	Durumu kurtaranlar	Risk Alanlar
Tartışmalı olabilecek konuları öğretmekten kaçınırlar	Tartışmalı konular öğretilir ancak tarihsel süreçteki biçimiyle muhafaza edilirler	Tarih eğitiminin sosyal işlevini tam olarak kabullenirler
Tarih öğretiminin amacı öğrencileri tarih konusunda daha başarılı hale getirmektir.	Öğrencilerin aktif olarak tartışmanın temelini gitmeleri teşvik edilmez.	Bilinçli olarak geçmişle geleceği birleştirirler.
Tarih öğretmenlerinin daha geniş anlamda katkı sağlaması gerektiğine katılmazlar	Evde anlatılan tarihe çok da yakın olmayan ancak paralel konuları anlatabilirler.	Tartışmalı konulara girmelerini sağlayacak fırsatları değerlendirirler.
		Limitleri zorlamaktan korkmazlar

Bu sınıflandırma İslam tarihi gibi tartışmalı bir konuyu ele alırken oldukça işlevsel olmaktadır. Başlangıçta böyle bir konunun çok zor ya da üstesinden gelinemeyecek kadar tartışmalı olduğu hissine kapılabilirsiniz fakat Kitson

ve McCully'nin makalesindeki öğrencilerin fikirlerinin özetini okursanız, Alison Stephen'in böyle tartışmalı bir konuyu nasıl olup da Manchester'da kullanabildiğini anlarsınız.

Bu meseleler gerek gerçek gerek algısal olsun etkili öğretmeye karşı bir engel oluştururlar. Fakat bu engeller aşılamaz değildir. Aşağıdaki tartışmada, ele alınan hususların bu engellerle ilişkisi ve bu kapsamda etkili bir öğretimin nasıl sağlanabileceği üzerinde durulmaktadır. Daha önce değinmiş olduğumuz Kinloch'un makalesi Orta Doğu'daki güncel olayları anlamak için İslam Tarihini bir mercek olarak kullanma fikrinin değerlendirilmesiyle başlar. Yazının devamı deneyimli tarih öğretmenlerinin karşılaşabileceği engelleri ele almaktadır. Kinloch'un yazısı genel olarak oldukça iyimser olsa da, öğretmenlerin zihnine İslam Tarihini anlatırken "doğru yöntemin" ne olacağı hakkında bir derece şüphe salacak olan önemli bir boşluğu barındırmaktadır. Batılı öğretmenler İslam Tarihi anlatmak konusunda rahat hissetmelidirler, tek yapmaları gereken herhangi bir tarihi meseleye karşı takınmaları gereken saygılı tavrı takınmak ve gerektiğinde batılı ve Müslüman otoritelerin rehberliğine danışmaktır. Öğretmen olarak kendilerine güven duymaları gerekir çünkü geçmişin bu yönünden öğrencilerin bir anlam çıkartmasını sağlayacak uzmanlığa sahiptirler (Kinloch, 2005: 28). Aynı şekilde tarih öğretmenleri, İslam Tarihini anlamanın oldukça zor olduğu gibi gereksiz ya da aşırı bir hassasiyete ya da algıya sahip olabilirler. Farklı bakış açılarından hareketle yazılmış tarih önemlidir ancak Carole Hillenbrand'ın yapmış olduğu şu gözlem denge sağlamak açısından yararlıdır: İslam tarihini sadece batılı bir perspektiften görmeye çalışmaktan kaçınmak elzemdir. Şarkiyatçılar dahi geçmişte haklı olarak birçok kere sömürgeci bir gündeme sahip olmak ve Orta Doğu insanının görüşlerini doğru ve tam olarak yansıtamamakla suçlanmışlardır. Bu sebeple Haçlı seferlerinin İslami bakış açısıyla yazılmasının sadece Müslüman bilim adamlarına bırakılması gerektiği savunulabilir. Bu tabii ki mantıklı bir bakış açıdır, fakat üzücü bir biçimde en iyi Müslüman tarihçiler daha başka alanlarda uzmanlaşmışlardır.¹⁰ (Hillenbrand, 2006: 4).

Alternatif bakış açıları her zaman mevcuttur ve istenildiğinde bulunabilir. Başka bir ifade ile ulaşılmaz değildir. İslam tarihi anlatmak konusundaki bir diğer önemli engel de öğretmenin alan bilgisi açısından emin olmaması ya da konuya aşina olmamasıdır. Üzerinde durulması gereken çok sayıda önyargı ve yanlış anlama bulunmaktadır. Bunlardan birisi İslam tarihi çalışmanın kaçınılmaz olarak Haçlı seferlerini çalışmak olduğu düşüncesidir. Bazı okullarda öğrencilerin gördüğü tek İslam tarihi konusu Haçlı seferleri konularıyla ilgili olanlardır. Bu durum şüphe götürmez bir biçimde öğretim programının Avrupa merkezli olduğunu ve ağırlığın Batılı Haçlı ordularının Orta Doğu'nun Müslüman halklarını nasıl etkilediğine verildiğini

göstermektedir. Bir başka zorluk da ulaşılabilen uygun kaynaklardır. Bu aşılabilir bir engel değildir, fakat QCA (İngiliz Talim Terbiye Kurulu) 'nın bu başlık için geliştirmiş olduğu müfredat oldukça zayıftır. Bu konu için tavsiye edilen etkinlikler işlevsel olmakla beraber etkileyici değildirler.

Longman Pearson serisinden çıkan ve Byrom, Counsell ve Riley tarafından yazılmış olan yeni ders kitabı bir takım işe yarar fikirler sunmaktadır. Kinloch'un makalesinde atıf yapılmış olan bir örnekte bize İslam tarihinin kapsamını ve içeriğini göstermesi açısından oldukça faydalıdır: Osmanlı İmparatorluğu özellikle 15. ile 20. yüzyıllar arasında Avrupa tarihinde önemli bir rol oynamıştır, fakat buna rağmen onu, Bulgar vahşeti ve "Avrupa'nın Hasta Adamı" gibi batılı bakış açısından ele alma eğilimindeyiz. Halihazırda İngiliz okullarında Haçlı seferleri tarihi –ki bu Haçlı seferlerinin batı bakış açısından yorumudur- Osmanlı İmparatorluğu'na karşı gelişen bir antipati ile bu seferlerin Gotik romantizmi ile değerlendirilmesinin bir sonucu olarak bugünkü şekliyle öğretildiği savunulabilir. Şu internet sitesinde www.sagepub.co.uk/secondary bulunabilecek olan Gustave Doré 'ye ait resimler bu 19. yüzyıl tutumunun tipik bir örneğini teşkil eder. Bu bölümün amacı belli birtakım konuları nasıl öğreteceğiniz hakkında sizlere tavsiyelerde bulunmak yerine öğretim yaklaşımınızı etkileyen ilkeler üzerinde düşünmenizi sağlamaktır. Bu bağlamda Kitson ve McCully (2005) 'nin makalesine yeniden göz atmak faydalı olacaktır. Tartışmalı konuları etkin bir şekilde öğretmede anahtar bir husus bu konunun öğrencilerin hayatlarıyla ve onların gelişmekte olan kişilik bilinçleriyle ilişkilendirilmesidir. Fakat burada önemli olan bir nokta öğretmenlerin "risk alanlar" olmayı başarabilmeleridir. İslam tarihini anlatma konusunda risk belki de öğrencilerin hâlihazırda sahip oldukları algılamalardan ötürü meydana çıkacaktır. Bizler ayrıca tarihimizin belli bir sıra dâhilinde bölümlere ayrılmış olarak ve düzenli olmasını isteriz. Buna göre tarih belirlenmiş dönemlerde başlar ve biter; örneğin, 1485 -1603 arası gibi. Tarihimiz aynı zamanda bölgelerin ve daha küçük alanların tarihidir. Fakat tarih her zaman bu kadar iyi ve düzenli değildir; bizlere önyargılarımızı sınama fırsatı sunan onun bu bulanık kısımları ve sınırladığıdır. Benzer şekilde tarihin kesinlik içermeyen bulanık kısımları öğrencilere farklı tarih deneyimleri yaşatmak adına bizlere fırsatlar sunar çünkü olayları farklı şekillerde ele alma imkânı söz konusudur. Tipik bir Haçlı seferleri tarihi, "Kutsal Topraklar" hakkında tıpkı bugün bizim Orta Doğu hakkında yaptığımız gibi varsayımlarda bulunabilir: O zaman da şimdiki gibi herkes Müslümandı. Fakat gerçek çok açık bir biçimde farklıdır; Şam eskiden olduğu gibi halen dünyanın en eski Hıristiyan topluluklarından birine ev sahipliği yapmaktadır. Orta Doğu'daki toplum farklı etnik, kültürel ve dinsel yapıları oluşturmuştur. Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Yahudiler birlikte makul bir hoşgörü anlayışı

çerçevesinde yaşamışlardır. Daha da bilinilmeyen ve şaşırtıcı olan ise farklı Hıristiyan kiliseleri birbirlerine karşı daha az hoşgörülüydüler, Roma Katolik Kilisesi 11. Yüzyılın sonunda o bölgede temsil edilmiyordu. Canterbury Başpiskoposu' nun (Birleşik Krallık' taki en yüksek dini makam. ÇN) Ekim 2007'de Orta Doğu'ya gerçekleştirdiği ziyaretle ilgili basın açıklaması bu bölgedeki karmaşık yapılanmayı göstermesi açısından oldukça ilginçtir:

“Suriye ve Lübnan'da Başpiskopos aralarında Kilikya'nın Ermeni Katolikleri ve HH Aram I'in olduğu gibi Antakya ve diğer doğu Yunan Ortodokslarının patriklerinin, HB Innatius IV'nin, Suriye Ortodokslarının, HH Zakka'nın, Maruni'lerin, HB Kardinal Sfeir'in ve Melkite Yunan Katoliklerinin, HB Gergorius III'ün, bulunduğu diğer kilise liderleriyle bir araya gelmiştir. Bu karşılaşmalar Başpiskoposun bu toplumların karşılaştıkları zorluklara yönelik daha derin bir anlayış geliştirmesine yardımcı olmuştur.

www.archbishopofcanterbury.org/releases/071005a.htm

KAYNAKÇA

- 1 TEACH: A Report from The Historical Association on the Challenges and Opportunities for Teaching Emotive and Controversial History 3–19
- 2 TEACH: A Report from The Historical Association on the Challenges and Opportunities for Teaching Emotive and Controversial History 3–19
- 3 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-433776/14-year-olds-studying-al-Qaeda-propaganda-school.html>
- 4 <http://www.telegraph.co.uk/news/1527068/Battle-of-Britain-was-won-at-sea-Discuss.html>
- 5 <http://www.guardian.co.uk/world/2008/dec/07/russian-police-seize-archive-repression>
- 6
- 7 Kinloch, N. (2005) 'A need to know: Islamic history and the school curriculum', *Teaching History*, 120: 25–31.
- 8 Stephen, A. (2005) 'Why can't they just live together happily Miss? Unravelling the complexities of the Arab-Israeli conflict at GCSE', *Teaching History*, 120: 5–10.
- 9 Kitson, A. and McCully, A. (2005) "'You hear about it for real in school.'" Avoiding, containing and risk-taking in the history classroom', *Teaching History*, 120: 32–7.
- 10 Hillenbrand, C. (2006) *The Crusades: Islamic Perspectives*. Edinburgh: Edinburgh University Press.